

УДК 2-1:305:930

СТАРОВОЙТ ІРИНА,

аспірантка кафедри релігієзнавства,

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ГЕНДЕРНЕ ПИТАННЯ В ЦАРИНІ РЕЛІГІЇ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Автор розглядає поняття "гендер", виявляючи його соціокультурне значення та аналізуючи розвиток в історичній ретроспективі. Підкреслюється вплив релігійного фактора на формування гендерних уявлень. Зазначається поліаспектність поняття "гендер" та варіативність акцентуацій у його тлумаченнях різними дослідниками. Також у статті показано роль фемінізму у висвітленні гендерних проблем для наукового кола гуманітаристики. Автор наголошує на наявності упереджених гендерних стереотипів у сучасному суспільстві та окреслює можливу траєкторію вирішення проблеми гендерної дискримінації.

Ключові слова: гендер; гендерна соціалізація; гендерні стереотипи; релігійний фактор; стаття.

Постановка проблеми. Сьогодні реалії яскраво демонструють наявність гендерних стереотипів, що знаходять відображення в усіх сферах буття. Проблема гендерної диференціації та гендерної соціалізації дедалі більше стає предметом зацікавлення як пересічних громадян, так і наукових кіл, що свідчить про їх зростаючу актуальність. Незважаючи на фактичну зміну соціальних ролей чоловіків і жінок у сім'ї та суспільстві, гендерні стереотипи демонструють свою стійкість, адже вони формуються протягом тривалого розвитку суспільства і, разом з тим, не тільки відображають ментальні рівні носіїв тієї чи іншої культури, а й істотно впливають на сучасну масову свідомість. Таким чином, існує протиріччя між офіційно задекларованими егалітарними гендерними принципами "відповідно до Закону України "Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок" гендерна рівність трактується як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь в усіх сферах життєдіяльності суспільства (розділ 1, стаття 1) та гендерною дискримінацією у суспільстві" [5, с. 176].

Характер гендерних упереджень визначається соціокультурними факторами. На них впливають етнічна приналежність, вік, релігійні погляди людини. Найбільш істотний вплив на зміст гендерних стереотипів справляє релігія. Вона є тим соціальним інститутом, який зберігає та відтворює традиційні гендерні установки.

Сучасні трактування гендерної взаємодії і співпраці в культурних традиціях, детермінованих різними релігійними системами, різним світоглядом, є актуальним і цікавим предметом для вивчення. В цей час слід зазначити зростання впливу церкви як соціального інституту на процеси розвитку суспільства. Інтерес до вивчення гендерних стереотипів як різновиду соціальних стереотипів сформувався в останні десятиліття. Значною мірою це було пов'язано з появою гендерних досліджень у науці 70-80-х рр. ХХ ст. Становлення поняття "гендер" у соціології та філософії починається з другої половини ХХ ст. Сам термін "гендер" увів у науковий обіг Р. Столлер у 1963 році, розрізнівши, таким чином, поняття "стать", яке було категорією біологічної науки, та поняття "гендер", яке передбачає певні психологічні та культурні відмінності, поняття "родової сутності" - розуміння приналежності людини до тієї чи іншої статі.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Різні підходи до визначення поняття "гендер" розвиваються в традиціях, що йдуть від теорії психоаналізу З. Фрейда, структурно-функціонального аналізу Т. Парсонса, біологічних концепцій Л. Тайгера та Р. Фокса, філософських концепцій фемінізму С. де Бовуар, С. Бем, К. Макміллана, А. Річ, Б. Фрідан та ін. Усі ці напрямки й теоретичні концепції сприяли виникненню гендерних теорій. Вплив релігійної традиції, релігійного досвіду й релігійних норм на гендерні відносини в суспільстві аналізується в різних дослідженнях. Так, П. Бергер, Т. Лукман, І. Гоффман, Д. Циммерман розглядали гендер як результат соціально-культурного конструювання реальності. Гендер як стратифікаційну категорію вивчали Дж. Скотт, Т. де Лауретис. Гендер як культурна метафора був предметом дослідження у філософських і постмодерністських концепціях Л. Ірігарей, Ю. Кристевой, що засновані на теорії деконструкції Ж. Дерріда. У вітчизняному науковому середовищі гендерною проблематикою займалися В. О. Суковата, Н. Чухим. Православ'я і гендерна соціалізація, гендерні ролі описуються в роботах Н. Л. Пушкарьової, Т. В. Горічевої, а також у ряді досліджень культурологів і богословів. Сьогодні у вітчизняній науці відзначається посилення інтересу до вивчення гендерного питання. Слід зазначити, що вплив релігійних поглядів на гендерні стереотипи в сучасному суспільстві в цілому залишається слабо вивченою проблемою. Незважаючи на це, "рухи за гендерну рівність і надання жінкам рівних із чоловіками можливостей в ієрархіях релігійних спільнот і організацій існують не лише в християнстві, а в усіх релігіях тих суспільств, де гендерна рівність є цінністю" [5, с. 185].

Сучасні дослідники гендерної проблематики та релігії (К. Саммет, Б. Хеллер, С. Ландверт) мають на меті показати важливість автономності гендерних досліджень [10]. Німецький дослідник Б. Хеллер зазначає, що "нині гендерні дослідження створені як незалежна дослідницька дисципліна та повинні бути включені в контекст усіх досліджень" [8, с. 762].

Мета дослідження. Проаналізувати історію становлення поняття "гендер" та диференціацію його ключових аспектів у тлумаченнях різних дослідників.

Виклад основного матеріалу. Сучасна наука проявляє інтерес до таких соціальних категорій як "стать", "гендер", "гендерна соціалізація", "гендерна диферен-

ціяція" та ін. Ця тематика розглядається міждисциплінарно та заторкує майже всі сфери наук. До появи гендерної теорії поняття статі було однозначним. Під ним розумілися біологічні, психічні особливості чоловіків і жінок. Біологічні характеристики були базовими, на їхній основі будувалися всі інші. Чоловік і жінка визначалися як два різні протилежні світи. Із розвитком наукових досліджень, виникненням нових напрямків починає формуватися думка про те, що між чоловіками і жінками більше схожості, ніж відмінностей. Дослідниця О. Вороніна вважає, що "єдино значуща біологічна відмінність між чоловіками і жінками полягає в їхній ролі у відтворенні потомства, а всі інші відмінності не так уже й важливі для людини" [4, с. 39].

Традиційно жінок називають "слабкою статтю", а чоловіків "сильною половиною людства". Жінці приписують такі якості, як пасивність, слабкість, емоційність, а чоловікові - активність, силу, раціональність. Але реальність доводить протилежне. Існує велика кількість різноманітних характеристик чоловіків і жінок. Можна погодитись із твердженням, що "біологічна стать не може бути поясненням відмінностей соціальних ролей індивідів, що існують у різних суспільствах" [2, с. 158]. Таке розуміння привело до застосування в сучасній соціальній науці понять "стать" і "гендер". Гендер - процес соціокультурного конструювання людської сутності, і його результатом є культурні засоби і соціальні практики, за допомогою яких ця сутність інституціалізується і легітимізується. На перший план виходить розуміння того, що важливими виступають не біологічні відмінності між чоловіками і жінками, а культурне й соціальне значення, яке суспільство надає цим розбіжностям. "Гендер - це певні соціальні ролі, що їх очікують від чоловіків і жінок. Так, у суспільстві гендерні стереотипи - уявлення про соціальні ролі для чоловіків і жінок, базовані передусім на біологічних ознаках" [5, с. 17].

Перейдемо до більш докладного розгляду філософсько-релігійнознавчої теорії статі й гендеру. Як зазначає сучасна дослідниця З. Швед, "для релігійнознавчого аналізу гендерної проблематики в контексті сучасних релігійних традицій світу, доцільно звернутися до усталених визначень понять, а наявність у них полемічних моментів та їх подолання дозволить конкретизувати тлумачення відповідних феноменів з урахуванням мети філософсько-релігійнознавчого дослідження" [12, с. 84].

Отже, на наш погляд, доцільно розпочати з традиційних філософських, психологічних і соціологічних теорій статі, а згодом перейти до основ гендерної теорії та методології.

Взаємовідносини чоловіків і жінок, визначення їх місця і ролі в суспільстві - тема не нова, ще Арістотель розглядав цю проблематику у своєму трактаті "Політика". Він порівнював пізнання й раціональність з активним чоловічим началом, а хаотичну матерію - із пасивним жіночим началом. Арістотель стверджував, що чоловік за своєю природою вище жінки, тому він панує, а жінка перебуває в підпорядкуванні [1]. Патріархальна філософська традиція, яка бере свій початок у класичній античності, посилюється в середньовіччі, оскільки в цей період ще більше зміцнюється домінуюче становище розуму по відношенню до тіла й чуттєвості завдяки суворим християнським нормам. Багато послідовників Арістотеля відстоювали ідею відмінності природи чоловіка та жінки, наголошуючи на їхніх інтелектуальних, моральних та інших якостях. Середньовічна християнська філософія продовжує протиставляти раціональність та емоційність, маскуліність та фемініність. Середньовічні філософи Августин, Фома Аквінський, Філон Александрийський стверджували, що

"чоловіче" являє собою божественне, а "жіноче" - образ тілесного світу. Чуттєве та тілесне має руйнівний характер, і саме тому "жіноче" ставиться нижче в ієрархії.

Філософія Нового часу все "чоловіче" асоціює з розумом, а "жіноче" із природою. Тому тенденція до придушення тілесного могла переноситися на придушення фемінного в культурі. Французький просвітителі Ж.-Ж. Руссо асоціював природу з жінкою, а Природа мала велику цінність для нього. Одночасно, на його думку, пристрасті, емоції, до яких схильна жінка, несуть загрозу громадянському суспільству. Із цієї причини філософ пропонує жінці зайняти свою "нішу", відводячи їй сферу приватного та сімейного. Гегель також виводив жінок зі сфери громадянського суспільства й моралі. Сім'ю він розглядав як нижчу стадію громадянського суспільства, і ця сфера була визначена для жінок. Чоловіки мали можливість додаткової сфери діяльності. Гегель виключає жінок із соціокультурного середовища. Але жіночий світ, на його думку, необхідний, він також є складовою частиною громадянського суспільства.

Автор книги "Стать і характер", що вийшла наприкінці XIX ст., О. Вейнінгер уважав, що чоловіки й жінки наділені від природи різними здібностями: "жінка має здатність говорити, але позбавлена здатності міркувати, оскільки її думки блукають між різними предметами і тому досить поверхові, чого не робить чоловік, який звик дивитись у "корінь речей" [Цит. за: 5].

Поширення просвітницьких, соціалістичних ідей, концепції цивільного права привело до того, що ідеалом стало з'єднання маскулітного й фемінного, виникли ідеї рівноправності жінок і чоловіків у суспільстві. К. Маркс розглядав соціальний аспект гендерної диференціації. Він підтримував ідею емансипації жінок. Дискримінація жінок у суспільстві розглядалася ним як частковий вияв класової дискримінації. Ф. Енгельс у роботі "Походження сім'ї, приватної власності і держави" розглядає соціально-економічні основи дискримінації жінок. Дискримінація жінок пояснюється тим, що приватна власність сконцентрована в руках чоловіків. Дискримінація жінок також розглядається Енгельсом як окремих випадок загальної нерівності людей у сучасному суспільстві. Він у своїй праці робить історичний огляд і доходить висновку, що при появі приватної власності відбувається поділ праці між чоловіками і жінками, виникає економічна залежність жінок від чоловіків. Щодо цього питання дослідниця О. Вороніна вважає, що "класовий аналіз проблеми дискримінації жінок - не працюючий метод. Соціальний клас - це поняття, яке описує статус груп чоловіків всередині "чоловічого" суспільства. Жінки були витіснені із системи "чоловічого" суспільного виробництва в "жіночу" приватну сферу й не брали участі у відносинах власності, розподілу суспільного продукту" [4 с. 58].

Л. Тайгер і Р. Фокс у своїх роботах стверджували, що людські істоти не є продуктом культури. Вони будували свої висновки на основі вивчення приматів, пояснюючи це тим, що примати схожі з людиною, але не відчувають на собі впливу соціокультурних факторів. За їхнім твердженням, домінування чоловічих особин закладено природою, біологічно детерміноване й виступає характерним для всіх. Кожна біологічна стать використовує різні способи для збільшення своїх шансів на виживання, цим пояснюються різні соціальні ролі для чоловіків і жінок.

Не можна не згадати і про вплив фемінізму, адже він зіграв велику роль у появі нової наукової парадигми в дослідженні статі та гендерній теорії. Фемінізм протягом тривалого часу існував як соціально-політичний

рух за рівноправність жінок і чоловіків. Сьогодні фемінізм виступає альтернативною концепцією соціокультурного розвитку, новим теоретико-методологічним підходом до аналізу культури [13]. Феміністська ідеологія базується на визнанні того факту, що жінки як соціальна група займають підлегле становище в суспільстві. Сам термін "фемінізм" увів Шарль Фур'є, який зазначав, що "соціальне становище жінок є мірилом суспільного прогресу" [6, с. 123].

У тлумаченні поняття "гендер" феміністська традиція виявила складність і неоднозначність. У 60-ті роки ХХ століття виникли три течії фемінізму: ліберальний, соціалістичний та радикальний. Початок ліберальному фемінізму поклала Б. Фідан. Ліберальний фемінізм розглядався достатньо критично з боку представників інших напрямків: "Ліберальний фемінізм шукає рівність можливостей, а не рівність умов. Вони підтримують нерівноправне суспільство та просто хочуть просунути жінку всередині цих структур" [2, с. 187].

Соціалістичний фемінізм - це синтез марксистських і феміністичних поглядів. Причиною дискримінації жінок є, з точки зору соціалістичних феміністок, приватна власність, класова структура суспільства. Представники цього напрямку (А. Коллонтай, К. Цеткін, А. Бебель) дійшли висновку, що дискримінація жінок є окремим випадком дискримінації людини в цілому в класово-антагоністичних суспільних системах. Дискримінація жінок, пророкували вони, повинна зникнути після звершення соціалістичної революції та побудови нового суспільства.

Радикальний фемінізм є найбільш яскравим і впливовим як теоретична концепція. Його започаткувала С. Де Бовуар своєю книгою "Друга стать". Вона стверджувала, що "чоловіки називають себе Я, а жінку - Інша" [3, с. 231]. Нею вперше була поставлена проблема придрушення фемінізму в культурі. Суспільство конструє чоловіка як позитивну культурну норму, а жіноче як щось негативне, інше. Ця культурна норма засвоюється і самими жінками в процесі соціалізації. Радикальні феміністки визначили патріархат як систему влади, при якій чоловікам належить влада й економічні привілеї. За їхнім твердженням, чоловіки контролюють жіночу сексуальність і домінують у соціальних інститутах.

На початку 1980-х рр. починається нова фаза в розвитку феміністичних досліджень, відбувається перехід від аналізу патріархальної системи суспільства й жіночого специфічного досвіду до аналізу гендерної системи в цілому. Теми дискримінації жінок, чоловічого домінування відступають на другий план, поступаючись місцем аналізу гендерного конструювання і його відтворенню в соціальних процесах, а також його впливу і на жінок, і на чоловіків. Незважаючи на те, що до фемінізму збереглося скептичне ставлення в наукових колах, багато хто усвідомлює той внесок, який було зроблено цим напрямком у гуманітарну науку [14].

Релігія, будучи частиною культури, висвітлює та підтримує громадський порядок. Релігія існує завдяки відтворенню релігійного досвіду через релігійні традиції, які передають та відтворюють соціальні стереотипи. Релігія впорядковує сутність соціальної дії, взаємодії, розподілу соціальних ролей у суспільстві, визначає цінності й норми. Релігійні догми можуть тривалий час не змінюватися. У соціумі закріплюється релігійна модель суспільства, яка все ж зазнає подальших трансформацій у процесі соціального розвитку, виробляються різні інтерпретації суспільства, які, змінюючись, підтверджують основні догмати релігії.

Питання про вплив культури, зокрема релігії як її компонента, на формування та зміну гендерних сте-

реотипів є перш за все питанням про підстави появи й існування цього виду стереотипів, що являють собою зразки поведінки чоловіків і жінок, яким вони повинні слідувати. Завдяки цьому моделюється тип моральних взаємин між чоловіками і жінками, характерний для певної культури. У сучасній науці ведуться суперечки між прихильниками виводити майже все відмінності в поведінці із психологічної мотивації людей і тими, хто вважає, що статевая приналежність і все, що асоціюється з нею, мають суто соціально-історичну природу [11]. Щоб відповісти на це питання, можна спробувати зрозуміти ступінь впливу культури на формування гендерних упереджень та стереотипів. Гендерні стереотипи, функціонуючи в рамках певної культури, мають тенденцію змінюватися, якщо в самій культурі відбувається ряд змін. Протягом історії можна простежити зміну одних гендерних стереотипів на інші. З появою соціології як самостійної галузі знання ми спостерігаємо різноманітні тематичні підходи до вивчення культурно-історичних та релігійних зумовленостей визначення гендерної проблематики. Соціологія розглядає релігію в її ставленні до суспільства, аналізує її зв'язок з організацією соціального життя. Релігія впливає на створення, підтримку й зміну соціального порядку, формування мотивації і дії особистості. Релігія - частина суспільного життя, від якої вона не може бути відокремлена. Характер і ступінь зв'язку релігії з суспільством на різних етапах його розвитку відрізнявся. Будучи людською дією і соціальним феноменом, релігія є складним поняттям "культура"; будучи ланкою соціокультурних зв'язків, вона дозволяє зрозуміти спосіб життєдіяльності суспільства. Розглядаючи питання про вплив релігії на гендерні відносини, необхідно відзначити, що дослідження статі дозволяють зробити певні висновки. Особистість формується в процесі повсякденного спілкування з оточуючими. Культура певного суспільства сприймається людиною не як щось зовнішнє, зовні нав'язане, а складається з моделей відповідної поведінки, які виникають в комунікації та постійно зміцнюються. Будь-яка традиція, будь-який культурний стандарт має у своїй основі історично обумовлену необхідність, зв'язок з якою вже втрачений, але, тим не менш, завдяки якій як стереотипи соціального знання живе й передається від покоління до покоління. Перехід гендерних стереотипів здійснюється з соціального рівня існування на індивідуальний. Необхідно розглядати та аналізувати не біологічну стать, а враховувати та проводити дослідження за соціокультурним принципом, який відображає соціальну стать, яку людина може обирати сама незалежно від структури власної тілесності. Як зазначає німецька дослідниця з гендерної тематики С. Ландверд, "наше тіло не є нашою позицією в суспільстві" [9 с. 83].

На соціальному рівні формування гендерних стереотипів визначається перш за все уявленнями про маскуліність/фемінність. Для кожної культури характерний свій ряд уявлень про маскуліність і фемінність. Структура і зміст цих стереотипних уявлень залежить не тільки від етнокультурної своєрідності, але й від історичної стадії розвитку відповідного суспільства, рівня його урбанізованості, релігії тощо. Жіночі стереотипи були більш сприятливі в тих країнах, чиї традиції включають поклоніння божествам і святим жіночої статі й де жінкам дозволено брати участь у релігійних церемоніях.

Статеві відмінності пояснюються швидше соціальними й культурними факторами, аніж біологічними або психологічними характеристиками. Біологічні відмінності між статями, будучи вираженими в соціальному й культурному контексті, можуть бути згладжені або, на-

ваки, розширені. Із самого народження дитина, залежно від статі, починає ідентифікуватися із закріпленими в культурі уявленнями. Дитина народжується чоловічої або жіночої статі, але згодом ідентифікує своє становище з відповідною гендерною роллю, що і є статевою соціалізацією. Це є процесом формування чоловічої чи жіночої статевої ідентичності відповідно до прийнятих у певному суспільстві культурних норм. Це є процес входження людини в систему культурних норм поведінки і взаємин чоловіків і жінок. Одним із її елементів є засвоєння уявлень про гендерні ролі. У кожному суспільстві існують різні ролі чоловіка й жінки відповідно до їхніх статей. "Бути чоловіком" означає грати певну соціальну роль, "бути жінкою" - грати іншу. Кожна культура визначає деякі характерні риси, які притаманні тій чи іншій статі. Маскулінність і фемінінність є характерними властивостями, пов'язаними з тими ролями, які грають чоловік та жінка. Якщо культура є маскулінно орієнтованою (патріархальною), то це формує значний вплив на утвердження гендерних стереотипів. Коріння формування доміанти чоловічого в культурі лежить у розподілі соціальних ролей у первісному суспільстві, коли чоловік був активним началом, полював і захищав від ворогів, тоді як жінка народжувала й виховувала дітей, готувала їжу і т. ін., при цьому залежала від чоловіка, від його сили й витривалості. Поступово відбувається закріплення гендерних ролей, разом із цим виробляються гендерні стереотипи.

Висновки

Отже, розглянувши історію становлення поняття "гендер" та диференціацію його ключових аспектів у тлумаченнях різних дослідників, звертаємо увагу на особливості гендерної проблематики у філософсько-релігійно-знавчій площині. Хоч окреслена тематика розгадається протягом тривалого часу, поняття гендеру постійно змінюється і трансформується. Адже авторитетність культури, зокрема такого її компонента, як релігія, має значний вплив на моделювання зразків поведінки чоловіків та жінок, які вони мають наслідувати. Гендерна диференціація радше зумовлена соціальними та культурними факторами, аніж психофізіологічними особливостями, адже процес гендерної ідентичності відбувається відповідно до прийнятих суспільних норм.

Насамкінець варто зазначити, що доцільним було б знайти такі форми соціокультурних відносин, які були б оптимальними для того, щоб обидві статі знайшли самостійність, не обмежуючи й не пригнічуючи одна одну, щоб зберегти сім'ю, ліквідувавши при цьому "вторинне" становище жінки. Як вихід пропонується розвиток культури, яка передбачає рівність обох статей, вільний прояв чоловічого й жіночого буття, їхнього творчого потенціалу в сім'ї, суспільному житті, політиці, економіці, мистецтві. Людство впродовж тисячоліть визнавало існування двох статей лише на основі біологічних критеріїв. Нові світоглядні системи та поява гендерної теорії набувають поширення та певною мірою суперечать християнській традиції. Статева приналежність

Старовойт Ирина,

аспірантка кафедри релігієзнавства,

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

СОВРЕМЕННЫЙ ВЗГЛЯД НА ГЕНДЕРНЫЕ ВОПРОСЫ В ОБЛАСТИ РЕЛИГИИ В ИСТОРИЧЕСКОЙ РЕТРОСПЕКТИВЕ

Автор рассматривает понятие "гендер", его социокультурное значение и развитие в исторической ретроспективе. Подчеркивается влияние религиозного фактора на формирование гендерных представлений. От-

СХІД № 3 (149) травень-червень 2017 р.

починає декларуватися предметом особистого вибору людини. У подальших дослідженнях варто зосередити увагу та з'ясувати ступінь впливу релігії на зміст гендерних упереджень у сучасному соціумі та визначити чинники, які впливають на формування гендерних стереотипів на представників тієї чи іншої релігійної конфесії в контексті реальних змін гендерних ролей у сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Політика / Аристотель ; [пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка]. - К. : Основи, 2000. - 239 с.
2. Бем С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С. Бем ; [пер с англ.]. - М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. - 336 с.
3. Бовуар С. де. Друга стаття / С. де Бовуар ; [перекл. з французької Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко] : в 2 т. Том 1. - К. : Основи, 1994. - 390 с.
4. Воронина О. Традиционные философские, социологические и психологические теории пола / О. Воронина // Теория и методология гендерных исследований / [под общ. ред. О. А. Ворониной]. - М. : МЦГИ - МВШСЭН - МФФ, 2001. - С. 39.
5. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам / Тамара Марценюк. - К. : Основи, 2017. - 256 с.
6. Чухим Н. Візія жінки у західній філософській традиції (від античності до модерну) / Н. Чухим. - К. : Київський ін-т гендерних досліджень, 2006. - С. 123.
7. Hark Sabine & Kerner Ina. Der neue Spartenfeminismus // Feministische Studien. Zeitschrift für interdisziplinäre Frauen- und Geschlechterforschung. - 2007. - 25. Jg., Heft 1. - S. 92-95. DOI: 10.1515/fs-2007-0109.
8. Heller Birgit. Gender und Religion / Birgit Heller // Handbuch Religionswissenschaft / Figl Johann (Hg.). - Innsbruck, 2003. - S. 758-769.
9. Sammet Kornelia. Die Bedeutung des Geschlechts im evangelischen Pfarramt / Kornelia Sammet // Zeitschrift für Geschlecht, Kultur und Gesellschaft. - 2010. - S. 81-99.
10. Lanwerd Susanne. Gender in der Religionswissenschaft / Susanne Lanwerd // Frey Steffen, Therese Rosenthal, Caroline Vath, Anke (Hg.): Gender Studies. Wissenschaftstheorien und Gesellschaftskritik. - Würzburg, 2004. - S. 189-199
11. Lanwerd Susanne. Maria, jungfräuliche Mönche und die bildende Kunst. Miszellen zur religionsästhetischen Geschlechterforschung / Lanwerd Susanne // Piegeler, Hildegard (u.a. Hg.): Gelebte Religionen. Festschrift für Hartmut Zinser. - Würzburg, 2004. - S. 315-324.
12. Shwed Z. The methodology of geteronormativity research in religious studies / Zoya Shwed // Magyar Tudományos Journal. Hungarian scientific journal. - 2016. - Vol. 1. - № 1. (1) - P. 81-86.
13. Slee N. Review of Gina Messina-Dysert & Rosemary Radford Ruether (eds.), *Feminism and Religion in the 21st Century: Technology, Dialogue, and Expanding Borders*. - New York & Abingdon : Routledge Taylor & Francis, 2015. - viii + 218 pp. DOI: 10.18352/rg.10192
14. Van Die M. Review of Tine Van Osselaer, Patrick Pasture (eds.) *Christian Homes. Religion, Family and Domesticity in the 19th and 20th Centuries*. - Leuven: Leuven University Press, 2014. - 227 pp., Religion and Gender. 6(2), Pp.336-338. DOI: 10.18352/rg.10193.

мечається поліаспектність поняття "гендер" і варіативність акцентуацій в його трактуваннях різними дослідниками. Показана роль фемінізму в освітленні гендерних проблем для наукового кола гуманітаристики. Автор відзначає наявність предвзятих гендерних стереотипів в сучасному суспільстві і визначає можливу траєкторію рішення проблеми гендерної дискримінації.

Ключові слова: гендер; гендерна соціалізація; гендерні стереотипи; релігійний фактор; пол.

Starovoi Iryna,

Postgraduate student, Religious Studies department Faculty of Philosophy,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

MODERN VIEW ON THE GENDER ISSUES IN THE RELIGIOUS CONTEXT IN TERMS OF HISTORICAL RETROSPECTIVE

This article examines the notion of "gender", its social and cultural significance and its development in historical retrospective. The emphasis is laid upon the influence of the religious factor on the formation of the notion of gender. The author pays attention to the multiaspectual nature of the concept of "gender" and the variability of accentuations in its interpretations by different researchers. Moreover, the article illustrates the role of feminism in drawing attention of the scientific community of humanitaristics to the gender issues. The author highlights the existence of biased gender stereotypes in modern society and offers a possible way of gender discrimination problem solution. The present state of affairs clearly demonstrates the existence of gender stereotypes that are reflected in all spheres of life. The problem of gender differentiation and gender socialization is becoming more and more important for both ordinary citizens and scientific community, which indicates their growing relevance. The article is dedicated to the history of the concept of "gender", the influence of various factors on the development of this concept and the differentiation of its key aspects in the interpretations of different researchers. Moreover, the article describes the significant contribution of the feminist tradition of the 60s to drawing attention to the problems of the gender system taken as a whole. The author focuses on the analysis of gender issues in the philosophical and religious studies, emphasizing the importance of the religious factor in the formation of ideas about gender and noting that this issue remains insufficiently studied. A successful attempt is made to show the influence of culture, in particular of such its component as religion, on formation of behavior patterns for men and women to follow. The author believes that gender differentiation is rather caused by social and cultural factors than by the psychophysiological features, because the process of gender identification develops in accordance with accepted social norms. Furthermore, the author points out the overrepresentation of gender stereotypes, that are rather biased, and the necessity for creating the best possible social and cultural conditions for the personal fulfillment of both sexes.

Key words: gender; gender socialization; gender stereotypes; patriarchal; religious factor; sex.

REFERENCES

1. Aristotle (2000). Polityka [translat.], *Osnovy*, Kyiv, 239 p. (ukr).
2. Bem, S. (2004), Lenses of gender: Transformation of views on the problem of gender inequality [translat.]: «*The Russian Political Encyclopedia*» (ROSSPEN), Moscow, 336 p. (rus).
3. Beauvoir S. de (1994), Second sex [translat.], 2 tons. Volume 1, *Osnovy*, Kyiv, 390 p. (ukr).
4. Voronina O. (2001), Traditional philosophical, sociological and psychological theories of sex, *Theory and methodology of gender studies*, MCGS - MSSHSEN - MFF, Moscow, p. 39. (rus).
5. Martsenyuk, Tamara [ed.] (2017), Gender for all. Challenge to stereotypes *Osnovy*, Kyiv, 256 p. (ukr).
6. Chukhym N. (2006), A woman's vision in Western philosophical tradition (from antiquity to modern), *Kyiv Institute of Gender Studies*, Kyiv, 123 p. (ukr).
7. Hark, Sabine & Kerner, Ina (2007), Der neue Spartenfeminismus, in: *Feministische Studien. Zeitschrift für interdisziplinäre Frauen- und Geschlechterforschung*. 25. Jg., Heft 1, 2007, S. 92-95 DOI: 10.1515/fs-2007-0109.
8. Heller, Birgit (2003), Gender und Religion, in: *Figl, Johann (Hg.): Handbuch Religionswissenschaft*, Innsbruck, S. 758-769 (germ).
9. Sammet, Kornelia (2010), Die Bedeutung des Geschlechts im evangelischen Pfarramt. In: *GENDER, Zeitschrift für Geschlecht, Kultur und Gesellschaft*, S. 81-99 (germ).
10. Lanwerd, Susanne (2004), Gender in der Religionswissenschaft, in: *Gender Studies. Wissenschaftstheorien und Gesellschaftskritik*, Würzburg, S. 189-199 (germ).
11. Lanwerd, Susanne (2004), Maria, jungfräuliche Mönche und die bildende Kunst. Piegeler, Hildegard (u.a. Hg.): *Gelebte Religionen. Festschrift für Hartmut Zinser*. Würzburg, S. 315-324 (germ).
12. Shwed, Z. (2016), The methodology of heteronormativity research in religious studies, *Hungarian scientific journal*, Vol. 1, №1. (1), pp. 81-86 (eng).
13. Slee, N. (2017), Review of Gina Messina-Dysert & Rosemary Radford Ruether (eds.), *Feminism and Religion in the 21st Century: Technology, Dialogue, and Expanding Borders*, New York & Abingdon: Routledge Taylor & Francis, 2015, viii + 218 p. DOI: 10.18352/rg.10192
14. Van Die, M. (2014), Review of Tine Van Osselaer, Patrick Pasture (eds.) *Christian Homes. Religion, Family and Domesticity in the 19th and 20th Centuries*, Leuven; Leuven University Press, 227 p. DOI: 10.18352/rg.10193.

© Старовойт Ірина

Надійшла до редакції 13.06.2017